

Ki az, aki énekel kórusban közületek?

Énekelnétek Angry Bird kórusában?

Mondjatok olyan hobbit, amihez jellemzően egy közösség is kapcsolódik!

Mik az előnyei és hátrányai ennek?

Tagjai vagytok-e valamilyen művészeti vagy egyéb szabadidős közösségnek?

Milyen művészeti csoportba lépnétek be szívesen, ha lenne rá lehetőségetek?

AJÁNLOTT SEGÉDANYAGOK

OLVASMÁNYOK

A védikus társadalmi rend és az emberi élet szakaszai.

In Klaus K. Klostermaier: Bevezetés a Hinduizmusba. Akkord Kiadó, 2001. 49–53.

Az indiai klasszikus zene.

Népzene-tár – Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjteménye. [Online](#)

Deszpot Gabriella: A művészetpedagógia lehetőségei a „különleges különbözők” iskolai és társadalmi befogadásában - egy kutatás továbbgondolása.

Gyógypedagógiai Szemle. 2008/1. [Online](#)

L. Ritók Nóra: Művészeti nevelés és hátrányos helyzet. [Taní-tani Online](#). [Online](#)

EGYÉB

Common Vibe: <https://www.facebook.com/Commonvibe/>

Snéitberger Zenei Tehetség Központ: <http://www.snetbergercenter.org/>

Van Helyed Alapítvány: <http://vanhelyed.org/hu>

TOVÁBBI KAPCSOLÓDÓ FILM

AZ ISKOLA VERZIÓ PROGRAMJÁBÓL:

Tititá (r.: Almási Tamás, 2015)

NAGYI PROJEKT

rendezte: Révész Bálint

Egyesült Királyság, Magyarország, 2017, 89 perc
angol, magyar, német nyelven, angol és magyar felirattal

ÖSSZEFOGLALÁS

A film három jóbarát és nagymamáik története. Az éppen felnőtté váló fiúk szeretnék megismerni a nagyszülők múltját, hogy jobban megérthessék saját jelenüket. Az országokon és korokon átívelő közös kaland során három rendkívüli asszony portréja rajzolódik ki, akik Európa különböző pontjain élték át a második világháborút. A brit Zan a titkosszolgálatnak dolgozott, és kódfejtőként segítette hazája küzdelmét, a német táncosnő, Gudrun, gyerekként élte át Hitler hatalomra kerülését, míg a magyar zsidó Líviát deportálták, majd a koncentrációs táborból hazatérve a kommunizmus híve lett, és tanárnóként helyezkedett el. Az unokák kitartó unszolására a nagymamák a legszemélyesebb emlékeikről is beszélni kezdenek, személyes találkozásuk pedig összekapcsolja az addig párhuzamosan futó, mégis szorosan összetartozó történeteket.

TRAILER: <https://vimeo.com/296196635>

MIÉRT ÉRDEMES MEGNÉZNI A FILMET?

A Nagy projekt kedves, lendületes film, mely élvezetes stílusban beszél az európai történelemről és a generációk egymáshoz való viszonyáról, miközben komoly etikai és filozófiai kérdéseket fogalmaz meg. A fiatal nézők könnyen azonosulhatnak a náluk alig idősebb alkotók nézőpontjával, különösen azért, mert a készítőik meg is jelennek a történetben. A film az oktatásban önmagában, de akár a történelem, társadalomismeret vagy etika tantárgyak kiegészítő segédanyagaként is használható, mert megtekintése révén számos kapcsolódó téma feldolgozása válik lehetővé. A családi és privát élet problémái mellett az emlékezet működése, az egyén és a történelem viszonya, az európaiság fogalma, és a különböző nemzedékek jelenben elfoglalt helye is egy-egy elemző beszélgetés fókuszába kerülhet. Az itt bemutatott sorsokon keresztül a diákok a közvetlen környezetükben is előforduló mintákat ismerhetnek fel, ez pedig felkeltheti a kíváncsiságukat a saját családi múltjuk alaposabb megismerése iránt. Az elemzés elsősorban olyan alapértékeket erősíthet, mint a nyitottság, elfogadás, kritikai érzék, illetve nagyban hozzájárulhat a történelmi érdeklődés megerősítéséhez is.

Az alkotók a legfiatalabbak számára ismerős és természetes módon használják a mozgóképkészítés eszközeit. Könnyen mozgatható, egyszerű felszereléssel dolgoznak, gyakran maguk is belépnek a film terébe a munka során. Megoldásaik ismerősek lehetnek a vlogokról vagy a közösségi médiából, a hangvétel ennek megfelelően személyes, játékos, egyszerre humoros és mély. A film arra inspirálhatja a fiatal nézőket, hogy a rendelkezésükre álló eszközökkel maguk is megpróbáljanak hasonlóan tartalmas történeteket elmondani.

KULCSSZAVAK

nemzedékek Y generáció holokauszt

emlékezet trauma oral history

személyes történelem privátfilm

JAVASOLT FELDOLGOZÁSI IDŐ

45 perc

A FILM FELDOLGOZÁSÁNAK MENETE

FELVEZETÉS (5 PERC)

A feldolgozást érdemes azzal kezdeni, hogy térben és időben elhelyezzük a látottakat, illetve beazonosítjuk a szereplőket. Ha ezeket az alapvető kérdéseket tisztáztuk, biztosak lehetünk benne, hogy a diákok megfelelő alapról kiindulva fogják értelmezni a történetet. Mivel a filmben fontos téma a generációk közötti kommunikáció, fontos a kommunikáció kérdését gyakorlati szempontból is megvizsgálni.

Kik a film szereplői, és hogyan fonódik össze az életük?

(Ruben és nagymamája Gudrun, Merry és nagymamája, Zan, Bálint és nagymamája, Livia. A három fiú jóbarátok, akik az egyetemről ismerik egymást. A három nagymama eredetileg nem ismeri egymást, de a film forgatása közben személyesen is találkoznak.)

Melyik európai országok a felvételek helyszínei?

(Nagy-Britannia, Németország, Magyarország)

Hányféle nyelven kommunikálnak a filmben? Ki kit ért meg? Mikor jelennek

meg nyelvi nehézségek? *(Angolul, németül és magyarul beszélnek. A fiatalok angolul kommunikálnak, nekik nem jelent nehézséget, hogy megértsék egymást, hiszen egy olyan világban nőttek fel, ahol a nyelvtanulás alapvető, és könnyű utazni az országok között. A nagymamák nehezebben kommunikálnak, Livia kicsit beszél németül, Gudrun kicsit beszél angolul, de alapvetően tolmácsokra vannak szorulva. Livia nyelvét egyikük sem érti, és mindannyiuk életének jelentős része egy olyan időszakban telt, amikor Európa keleti és nyugati fele el volt egymástól választva.)*

Mi kellett ahhoz, hogy ez a film létrejöhessen?

(Ruben, Merry és Bálint találkozásá, akik egy egyetem diákjai voltak és így lettek barátok.)

FELDOLGOZÁS (30 PERC)

A feldolgozás első felében először külön vizsgáljuk meg a három nagymama történetét, majd hasonlítsuk össze azokat. Emeljük ki, hogy milyen körülmények voltak eleve adottak számukra és milyen döntéseket hoztak ők maguk az életükkel kapcsolatban. Az elemzés során figyeljük meg, hogy hogyan reflektálnak a szereplők a saját emlékeikre, milyen érzéseket keltenek az elmondottak bennük és az unokáikban. A beszélgetés tartalmát igazítsuk a csoport érdeklődéséhez és az előzetesen megfogalmazott pedagógiai célhoz, emeljük ki azt a nagymamát és azt a problémát, amely a diákok figyelmét a leginkább megragadta.

Milyen a filmben látható unokák kapcsolata a nagymamáikkal?

Milyen közös tevékenységek közben látjuk őket?

Hol zajlanak a beszélgetések?

HÁROM NAGYMAMA

ZAN

Mi volt Zan szüleinek foglalkozása?

Hogyan emlékszik vissza Hitlerre, akivel gyerekként találkozott?

Mi volt Zan feladata a háború alatt és mivel foglalkozott utána?

(18 évesen, a háború alatt már kódtörő volt, utána kémként dolgozott a brit titkosszolgálat alkalmazásában. Zan az MI6 nevű szervezeti egységet említi munkahelyeként, aminek elnevezése a Military Intelligence angol név rövidítéséből és az egység sorszámának összetételéből ered. Ez foglalkoztatja a külföldi felderítéssel megbízott kémeket, de például James Bond képzeletbeli figurája is ennek a kötelékében tevékenykedik.)

Milyen hibát követ el Zan a kódfejtő munka során? Mit érez ma ezzel kapcsolatban?

(Az általa adott információk alapján lelőnek egy gépet, amin ártatlan nők és gyerekek vannak. Súlyos lelkiismeretfurdalása van emiatt, nem tud megbocsátani magának, és próbál nem beszélni az esetről.)

GUDRUN

Hogyan emlékszik Gudrun a gyerekkorára?

(A háború kitöréséig boldog gyerekkora volt, nagy családban nőtt fel.)

Mi történt az édesapjával? *(Bevonult katonának, és elesett a háborúban.)*

Mit érzett Gudrun gyerekként, amikor meglátta a náci propaganda jelképeit?

(Izgatott volt, tetszett neki a dolog.)

Mit érez ma az egykori érzéseivel kapcsolatban?

(Szégyent érez, nem tud megbocsátani magának.)

Milyen a viszonya a politikához és a történelemhez? *(Nem érdekli, elfordul tőle, mert túl sok rossz tapasztalata volt a családban ezzel kapcsolatban.)*

Milyen életet él ma Gudrun? *(Mélyen vallásos, sokat gondol a túlvilágra, szomorú a hangulata, de szereti a művészeteket, rajong a szépségért.)*

Ruben a film elején azt kéri Gudruntól, hogy miközben a saját emlékeiről beszél, használjon E/1 személyt, és ne analizálja az elmondottakat. Vajon miért? *(Gudrun nagyon nehezen nyílik meg, megpróbálja elfojtani a saját érzéseit. Az unoka az ő emlékeire kíváncsi, szeretne minél több részletet megismerni, és fontosnak tartja, hogy Gudrun magyarázkodás nélkül, őszintén beszéljen előtte.)*

LÍVIA

Mi történt Líviával a háború alatt? *(Elhurcolták a dachau koncentrációs táborba. Útközben megpróbált megszökni, de nem sikerült neki.)*

Hol van Dachau? *(Németországban, München közelében. Ez volt az első náci koncentrációs tábor. A háború alatt kb. 20 000 magyart deportáltak ide, akik közül 17 000 zsidó volt.)*

Mit tudtok a magyarországi holokausztról? *(A holokauszt magyarországi zsidó áldozatainak számát nehéz megbecsülni, de általában 550-570 000 főre teszik a kutatók. A több mint 400 000 deportált nagy részét Auschwitz-Birkenauba vitték. Az 1944 tavaszán nagy sebességgel megkezdett műveleteket Adolf Eichmann felügyelte. A tevékenység elsősorban a vidéki lakosságot érintette, a budapesti zsidók deportálását Horthy Miklós kormányzó a nyár folyamán leállította. A mintegy 200 000 fős fővárosi zsidó lakosság fele a nyilas uralom idején és később a városban dúló harcokban pusztult el. A holokauszt során nem csak zsidókat, de többek között romákat és homoszexuálisokat is elhurcoltak. A holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapja: április 16.)*

Hogy viszonyul Lívia a fiúhoz, aki lebuktatta szökés közben?

Mit válaszol Lívia arra a kérdésre, hogy „Hozott-e létre értékeket a holokauszt?”

Magyarázzátok meg a választát! *(Lívia szerint a holokauszt hatására fontos művészeti alkotások születtek, és az emberekben, így benne is, teremtetett értékeket. Megváltozott tőle az értékrendje, és megtanulta szeretni az életet. Azt azonban nem kívánja, hogy a következő generációk is olyan áron tanulják meg ezt, mint ő.)*

Milyen művészeti alkotásokat ismertek, melyeket a holokauszt inspirált?

(Irodalom: Kertész Imre: Sorstalanság (1975), Anne Frank naplója (1947), Art Spiegelman: Maus. Egy túlélő története (1986), Film: Steven Spielberg: Schindler listája (1993), Roberto Beghini: Az élet szép (1997), Nemes Jeles László: Saul fia (2015), Képzőművészet: Pauer Gyula – Can Togay: Cipők a Duna-parton (2005) stb.)

Milyen példával igazolja Lívia, hogy az előítéletesség mindig rossz dolog?

(A háború után sokáig minden németet utált, amíg az egyik német vendéglátója el nem mesélte neki, hogy az ő testvérei azért haltak meg, mert nem akartak együttműködni a nációkkal. Lívia akkor rájött, hogy hibát követ el, ha mindenkiről ugyanazt gondolja, és fontos, hogy az emberekről egyénileg formáljon véleményt, ne általánosítson rossz előítéletek alapján.)

Mivel foglalkozott Lívia a háború után? *(Tanár lett.)*

Hogyan értékeli az államszocializmus időszakát?

(Bár akkor is voltak hibák, de a célok jók voltak és a rendszer igazságosabb volt, mint a nyugati kapitalizmus. Nagyobb volt a társadalmi mobilitás, ő is ezért tanulhatott.)

Az elemzés során érdemes arra is rámutatni, hogy a családok fontos szereplői hiányoznak a filmből. Ez az alkotók döntése, de megmutatja azt is, hogy a generációkon átívelő emlékezet hogyan működik.

Kik azok, akik fontos szereplői lennének a történeteknek, mégsem szerepelnek a filmben? *(A nagypapák és a középgeneráció, vagyis a filmkészítők szülei.)*

Vajon miért nem jelenik meg a középgeneráció? *(Ők már nem olyan fiatalok, mint az unokák, de még nem is olyan idősek, mint a nagyszülők. A családi múlt történeteit ők is továbbhadták volna a gyerekeiknek, azonban ez a beszélgetések alapján elmaradt. Ennek különböző okai lehetnek, de gyakran egy generációnyi távolság szükséges ahhoz, hogy a családban átélt traumákra megfelelő távolságból lehessen ránézni, kibeszélhetővé váljanak. Az unokák kevésbé érzik érintettnek magukat, megpróbálnak objektíven reflektálni a történetekre és levonni belőlük a megfelelő tanulságokat.)*

AZ EMLÉKEZET

A film kapcsán izgalmas beszélgetést folytathatunk az emlékezet szerepéről és működéséről. Vizsgálhatjuk a memória mechanizmusait, és megkülönböztetést tehetünk a személyes emlékezet és a társadalom kollektív emlékezete között. Ez a történelem differenciáltabb értelmezésére és tudatos önreflexióra vezeti rá a diákokat.

Hogyan segít Bálint, hogy a Livia jobban emlékezzen az elhurcolásának körülményeire?

(Autóba ülnek, és együtt felkeresik az eredeti helyszíneket.)

Mit tesz Zan, hogy jobban emlékezzen? *(Felkeresi a munkahelyét.)*

Hogyan éli meg Livia és Zan, hogy ismét a rég nem látott helyeken járnak? Milyen érzelmekkel reagálnak?

Mit csinál Gudrun és Ruben beszélgetés közben? *(Régi családi filmeket néznek.)*

Miért segít ez? *(Gudrun még gyerek volt a filmek készítésének idején, de a régi mozgóképek segítenek előhívni az elveszített hitt emlékeket.)*

Nektek vannak régi filmjeitek, fényképeitek otthon? Szoktátok őket nézegetni?

Mikori a legrégebbi film/fénykép, amit a családokat őriz?

Szerintetek mi lesz azokkal a filmekkel, amik napjainkban készülnek a családi eseményeken? *(A digitális technika lehetővé teszi, hogy a korábbinál egyszerűbben és részletesebben dokumentálhassuk a számunkra fontos eseményeket. Ez a technika azonban nagyon érzékeny, a hordozó sérülékenysége miatt a digitálisan tárolt filmek és fényképek könnyen elveszhetnek. Ha a készítő nem fordítanak elég figyelmet a megőrzésükre, akkor ezek az emlékek nem maradnak meg a következő nemzedékeknek.)*

Milyen betegsége lesz Zannak a film végén? *(Fokozatosan elveszti a memóriáját, végül már az unokáját sem ismeri meg.)*

Miért lehet fontos Zan családjának, hogy a film elkészült? *(Zan még akkor kapcsolódott be a film készítésébe, amikor nem volt probléma az emlékezetével. Bizonyos történeteket csak itt mondott el, és ezeket később már nem is tudta volna megosztani senkivel, hiszen kiestek az emlékezetéből. A film így nem csak Zan emlékét őrzi meg, de az asszony emlékeit is.)*

TÖRTÉNELEM ÉS SZEMÉLYES TÖRTÉNETEK

A filmben a nagyszülők arról beszélnek, hogy hogyan élték meg az európai történelem egyik különösen nehéz időszakát. Az interjúk az oral history egy speciális formájaként is felfoghatók, hiszen az alanyok mindennapjait, személyes benyomásait és a családok történeteit az élőszóban elhangzottak alapján rögzítik. A látottak feldolgozása során érdemes kitérni arra, hogy ezek a történetek milyen összefüggésben állnak egymással, és hogyan értelmezhetők az általános történelmi ismereteink tükrében.

Milyen hatással voltak az egyes nagymamák a történelem alakulására? *(Zan volt a legaktívabb közülük kódfejtőként és kémként, a többiek inkább elszenvedői a történelemnek.)*

Melyik nagymama fejezte be a győztesek és melyik a vesztesek oldalán a második világháborút? *(Csak a brit Zan volt a győztesek között, Németország és Magyarország vesztesek voltak.)*

Mi a véleménye Líviának és Gudrunnak Zan hozzáállásáról?

(Kicsit gőgösnek tartják, nem tetszik nekik az a megjegyzése, hogy az angolok hozták el a kultúrát a világnak. Zan nem akarja megbántani kortársait, a nézetek különbsége abból fakad, hogy a három nagymama történelmi tapasztalata nagyon eltérő. Míg a britek sok áldozattal, de végül sikerrel járó harcot vívtak, a másik két ország lakói nem mondhatták el ugyanezt, ők a vesztes háború után újabb traumákat szenvedtek el. Amennyiben van rá idő és a diákok a tanulóanyagokban már tartanak a témánál, ezen a ponton röviden érinthetjük az európai történelem második világháború utáni alakulását.)

Hogyan viszonyul Zan és Livia a nacionalizmushoz? *(Zan kifejezetten nacionalista, nagyon büszke a hazája sikereire, azt is feleleveníti, hogy milyen jó érzés volt egykor egy hatalmas gyarmatbirodalom polgárának lenni. Livia azért nem költözött a háború után Palesztinába, mert szerinte ott is túl erős a nacionalizmus. Ő a rossz tapasztalatai alapján minden túlzást veszélyesnek tart.)*

Miért nem beszélnek otthon Rubenék a múlttól? Hogy érzi magát Ruben, amikor a családja és a hitleri Németország kapcsolatáról van szó? *(A családi érintettség miatt nem beszélnek a múlttól. Ruben azt állítja, hogy nincsen emiatt bűntudata, de kínosan érzi magát, amikor a téma felmerül.)*

Szerintetek, a film alapján, át lehet örökíteni a trauma élményét és a bűntudatot a következő generációknak?

Hogyan változott meg a filmkészítők viselkedése a film közben? Hogyan viszonyulnak a munkához és egymáshoz a film elején és a végén? *(Az elején sokat játszottak, könnyedén viccelődtek például a náci megszállással vagy a kémek életével. Ahogy jobban megismerték a nagyszülők életét, ezek a viccek fokozatosan elmaradtak, a film hangulata egyre komolyabb lett. Az egymáshoz való viszonyuk is változott, sokkal elfogadóbbá, empatikusabbá váltak.)*

DOKUMENTUMFILMES SZEMPONTOK ALAPJÁN TÖRTÉNŐ ELEMZÉS

A film egy személyes hangvételű road movie, amely országokon és idősíkokon át vezet a nézőt. A játékos, könnyed hangvétel szépen ellensúlyozza a felmerülő témák komolyságát. A szerkesztés kollázszerű, töredékes, a különböző helyzetek és hangulatok gyors egymásutánban váltják egymást. Ez egyrészt ideális a hasonló audiovizuális anyagokon szocializálódott fiatal közönség számára, másrészt összhatásában az emlékezet működésének töredezettségét tükrözi.

A filmet hosszú idő alatt forgatták. Honnan tudjuk ezt?

(Változó évszakok, változó helyszínek, bonyolultan megszervezhető utazások, az egyik szereplő megbetegszik és meghal a film készítése közben.)

Miért mondhatjuk, hogy ez egy road movie? *(Sokat utaznak benne térben és időben is.)*

Általában milyen hangulata van a filmnek? Melyik részek térnek el ettől?

Egyes jelenetekben kiderül, hogy éppen forgatás zajlik. Például miből?

(Halljuk a rendezői utasításokat, a nagymamák megjegyzéseket tesznek a forgatási szituációra, látjuk a felszerelést a fiúkon, belóg a képbe a mikrofon stb.)

Szerintetek ez problémát jelent?

El tudnátok képzelni ugyanezt a filmet videoblog formájában?

Miért illik a film témájához a klipszerű, töredezett szerkesztés? *(Így nem jelent problémát, hogy sokféle eszközzel, eltérő minőségben forgattak. A végeredmény hasonlít az emlékeink működésére, valamint ellenpontosza az idős emberek lassúságát.)*

LEZÁRÁS (5 PERC)

Lezárásként érdemes összefoglalni, hogy milyen jelentősége van a filmnek a benne szereplők életére nézve és milyen hatással lehet a nézőkre. Érdemes a diákokat arra bátorítani, hogy kezdeményezzenek ők is a múltból szóló beszélgetéseket a családjukban, esetleg készítsenek családfát vagy videóinterjút az idősebb rokonokkal.

Ti hány generációra tudjátok visszavezetni a családfátokat? Mennyire részletes családfát tudnátok rajzolni a jelenlegi tudásotok alapján? Kit kérdeznétek meg akkor, ha további információkra lenne szükségetek?

Van olyan személy a családotokban, akivel szívesen készítenétek az életéről szóló videóinterjút? Ki az, és miért éppen vele?

Hogyan alakíthatta a film elkészítése a szereplők életét? Miért?

AJÁNLOTT SEGÉDANYAGOK

OLVASMÁNYOK

10 tény az Enigmáról. Múlt-kor Történelmi Magazin. [Online](#)

A Holokauszt Magyarországon. [Online](#)

Assmann, Jan: A kulturális emlékezet. Atlantisz Kiadó, 1999.

Gyáni Gábor: Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Napvilág Kiadó, 2000.

Keszei András: Az emlékezet rétegei. Korall. 11. évf. (2010) 41., 5-34. [Online](#)

Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, 2010

Megközelítések....Tanári kézikönyv a holokauszt témakörének feldolgozásához. Szerk. Szép Ágnes. Történelemtanárok Egylete, 2005.

Stóhr Lóránt: Személyesség, jelenlét, narrativitás - Paradigmaváltás a kortárs magyar dokumentumfilmben. Gondolat Kiadó, 2019.

EGYÉB

Az Élet Menete. [Online](#)

Átéltető történelem. A Magyar Nemzeti Levéltár online oktatási anyaga a holokausztról. [Online](#)

Centropa. Oktatási anyagok és videók. [Online](#)

Csillagos házak. 1944-2014. [Online](#)

Holokauszt Emlékközpont. [Online](#)

USC Soá Alapítvány. Magyar nyelvű oktatási anyagok tanároknak. [Online](#)

SZEMBESÍTÉS

rendezte: Heather White, Lynn Zhang

USA, 2017, 60 perc

angol, mandarin nyelven, angol és magyar felirattal